

A B O S S Z Ú

Forró augusztusi délelőtt volt. Nyolc óra. A napsugarak, mint izzó tűhegyek, fúródtak a pórusokba, s erre felbuggyantak az izzadzágcseppek, vastag patakot vájva a bőrön. Az utak pora, tojásfőzésig felforrósodva, járhatatlanná vált. A becsei országút csonka eperfái alatt két lovasrendőr csillámlott a szikrázó napsütésben. Kishegyes felől Becse irányába haladtak. Nyomukból felkavarodott a por, ami vastagon belepte az izzadt paripákat.

Az őrmester lova mellett középtermetű, zömök ember törte a rögöket. Jobbkeze csuklójánál fogva a nyereg kápájához volt láncolva. Avítt szüre átcsatolva, lefegett a nyakán, aminek sarkában sűrűn megtörülte izzadt homlokát. Szutykos vászongatyája szára biztos valami kutya agyarába akadhatott, mert jobblábán cik-cak-ba volt szakadva az inhajlatáig. Lábán nyütt bocskor, fején juhászos kemény kalap, ami alól előcsapózott seszínű haja. Felismerhetetlenségig lepte a por. Az arcán iszapereket vajt már az izzadság, ami sárpöttyökben hullt pitykés mellényére.

Az őrmester, szúrós, feketeszemű felvidéki legény, ballába fejét beleakasztotta az öreg láncába, húzott rajta egyet és leszólt hozzá.

— Mihály bátyám, ennyihány birkának hány lába van? Meg tudja-e kend mondani?

Az öreg a füle mellett engedte el a kérdést; fel sem pislantott a csendőrré.

— Nem szól kend? Tán fogytán van már a szusz? No majd fel-frissítjük kendet.

Sarkantyú közé kapta a lovát mire az kiugorva majdnem orra rántotta az öreget. Lassú kocorászás kezdődött. Az öreg kilógó kapcája nagyokat tapsikolt a sütős porban. A hőség mindjobban emelkedett, a pállott levegő egybekeveredett a füllödt porral, ami majd megfojtotta az embert. A tarlók borostája pattogott az iszonyú melegtől. Bent a mezőkön ugaroló béresek káromkodása recscent, akik vad viaskadásban voltak a legyes jószágokkal, amelyek minduntalan kiléptek a barázdából, hatalmas köröket írva le a csontkemény tarlókön.

Jásó Dungserszki majorja alól egy elszabadult igásfogat vágatott keresztül-kasul a mezőkön, szanaszétszórva maga után a kocsi részeit. Mire a becsei úthoz értek, már csak a két elsőkerék, meg a rúd verte a vágató lovakat, úgyhogy inaikból patakozott a vér.

A csendőrök egy öblös eperfa mögé álltak be a megvadult lovak elől. Azok, mint a táltosok, röpültek át az út másik felére, ahol sűrű

akácfák álltak elébük. Az egyik kerék megakadt, s a roppant erejű visszarántódástól, mint a cérnák, úgy pattogtak szét a szerszámok. A lovak átbuktak a nyakukon, s nagyokat nyögve úgy maradtak fekvve. A csendőrökben első pillanatra meghűlt a vér, de a másikkban már talpra állt bennük a hatalom. Az őrmester leszállt a lováról, mellbevágta a lihegő öreget a kantárszárral.

— Fogja kend meg ezt a lovat, — csikorogta, s lekasztotta a bikacsököt a nyeregről.

A tarlón egy csupa fót, madárijesztő külsejű, kis vézna ember bukdácsolt könyökét nyomkodva, s vérző orrát törülgetve. A kocsis, akitől elszaladtak a lovak.

— Kiék ezek a lovak? — közeledett vésztojósóan az ember felé az őrmester.

— A Dungserszki Jásóé — lihegte a kis szőrös ember.

— Hogy szaladtak el? — ért elébe az őrmester.

— Rá akartam gyujtani, oszt ezek a nyíves böglyök... De tovább nem folytathatta, mert az őrmester keresztülvágott a fején a kemény bikacsökkel, úgyhogy az emberben menten makogássá változott a szó.

— A kegyelmes úristenit a tetves anyátoknak, cigaretta, rágyujtás, — s ütötte az embert úgy, hogy csak úgy szállt róla az ing, mint a galamb tolla a karvaly csőre után. Az ember jajveszékelve futásnak eredt, de az őrmester utána ordított.

— Megállj, mert lelőlek mint a kutyát, a бүdös anyád oltári...

A megpocskolt béres térdre vetette magát az őrmester előtt, s összetett kezekkel tisztázta magát, hogy hát a lovak is szilajak, meg hát a legyek az okai mindennek. A másik csendőr, aki még mindig lovon ült, átgázolt lovastól a térdeplő béresen, aki elterült a földön, versenyt nyögve a még mindig fekvő lovaival. Majd jegyzőkönyvet vettek, és oldalba-rúgással búcsúztak el a karikába csavarodott embertől.

— No megmondja kend már, hogy hány lába volt azoknak a birkáknak, amiket a mult héten hajtott át a Tiszán? — szólt az őrmester az öreghez lóna-tápászkodás közben.

— Nem tudok róla — dörmögte az öreg inkább magának.

— No majd tud kend — indította meg a lovát az őrmester.

Hosszú trapp következett. Ki kell pótolni a mulasztást. A lovak kibírják, az öreg meg hadd zötyögjön, legalább majd Becséig kirázódik belőle a bűne. Egymásután maradoztak mögöttük a szenttamási tanyák. Előttük a délibáb hullámain felmerült a Manojlovics-csárda. Hosszú jegenyéi belemártódtak az augusztusi azúrokba, mintha a csillagoknak suttognának rémisztő híreket a földről, s azok éjek idején meredt szemmel hallgatták őket.

— A csárdánál feleútján leszünk — verődött ki a hang a szakaszvezetőből.

— Tizenegyre kényelmesen Becsére érünk — válaszolta az őrmester.

Hallgattak. A nagyfejű napraforgók nagyokat bólogattak a döngicsélő méhek elé, amelyek pihegve állottak le árnyékukba egy-egy pillanatra. A csárdához érve a csendőrök leszálltak lovaikról, és oda kötötték őket a jegenyékhez. az öreget magukkal vitték a csárdába.

Hamiskás zúzájú, főkötös menyecske pillangózott ki a kármentőből a csendőrök elé. Szeme versenyt csillogott a nyakában lógó fekete gyöngysorral.

— Mit parancsolnak az urak? — kapta csípőre hófehér kezeit, megriszálva magát a csendőrök előtt.

— Két féllitert, — lépett előrébb az őrmester, és leült a söntés melletti asztalhoz, fegyverét a lába közé állítva. A szakaszvezető talponállva iszogatta az elébük tett bort. Az öreg az ajtó sarkánál maradt, szakállát dörgölgetve, amire vastagon tapadt a sáros izzadság.

— Húgom, aggyá má egy bögre vizet, — szólt oda az öreg a csaplárnénak.

— Nem, nem szabad adni neki, ki van melegedve, — szólt oda az őrmester.

— Ne fájjon miattam őrmester úr, megkövetném még egy pipa dohányért is, amíg itt vagyunk.

— Majd Becsén Mihály bátyám, vizet is.

Azzal kiitták a borukat, fizettek és visszamentek a lovakhoz. Az öreget megint a nyereghez láncolták. Az őrmester még visszament, és megfogva a csárdaajtóban álló menyecske gömbölyű karját, maga után húzta a csárda belsejébe.

— Hanicsekné galambom, három óra tájon újból itt leszünk. Mire visszaérünk, kolbászospaprikással várjon bennünket. Különkülön porcióval. Ennek a vén kapcsabetyárnak is készítsen, de a tálasban majd én is segíteni akarok.

— Megnyalják az ujjukat — villogott a menyecske, akinek darázsderékát átnyalábolta a nyalka csendőr.

— Nyughasson már — tántorodott ki karjából mosolyogva az asszony.

Megindultak. Lassú ügetésben, majd sebesebb trappokban. Az öreg néha kalaplevéve szaladt a ló mellett. Tizenkét óra múltott tíz perccel, amikor a becsei csendőrségre értek. Az öreg olyan volt, mintha csak megmártották volna valami pocsolyában. A szálló por belepte az izzadtságtól csuromvizes embert. Azonnyomban, mihelyt megálltak, rögtön leült az öreg, egész testében remegve a szörnyű kimerüléstől. Az őrsön már ismerték az esetet is, meg az öreget is, akiről tudták, hogy egy istennek sem vall még akkor sem, ha megfeszítik. Az egész harce-hurcára csak a szembesítés miatt volt szükség. Nem is telt sok időbe, hogy előállították Pantallós Sándor kompmestert, aki a nyolcvan darab birkával átúszott a Tiszán a bánáti füzesek alá, ahol már várták is őket. Pantallós Sándor száraz, magas, negyvenen jóval felüli ember, két csendőr között tántorgott elő pánolt fakumplákban és piszkos vászonnadrágban, ami ugyancsak rezgett rajta a félelemtől.

— No, megismeri kend a cinkosát, Pantallós? — szólott hozzá a becsei őrsvezető, aki hadnagyi rangot borított be gögös tokájával.

— I... ijen vót, még a ka-kalapja is, si... sitít vót, é... caka vót, de... de azé ő vót, — dadogta a kompos.

— Hát kend mit szól ehhez Mihály bácsi? — kérdezte az őrmester az öreghez fordulva.

— Sosé láttam ezt a géda fajzatot, — intett fejével az öreg, s nagyot köpött a szivarvég bagóról, amit az őrsvodván talált, s rögtön a zápfogára gyűrte.

— Szóval, tagadja kend, hogy kend lopta el a szekicsi birkákat?

— Sosem nyúltam én egyhöz is — válaszolta a csendőrnek az öreg.

— Hát kend Pantallós, mit szól mindehhez?

— É... én csak a-annyit mondok, ho... hogy, hu... huszonöt... öt fo... forintot ka... kaptam a kompé. O... ő a... atta a... a ga... gatya ko... orcbú.

— Hazucc te nádibéka, — mordult rá az öreg a hebegő komposra, akinek fúróval ültetett bajusza szálai külön táncot jártak borvirágos orra alatt.

A csendőrök gúnyos mosollyal hallgatták őket, majd szembe állították egymással, s úgy kellett bizonyítékokat szolgáltatni. A két ember úgy acsargott egymásra mint a láncos kutyák. A vége az lett, hogy egymást pofozták, majd a csendőrök hagyták helyben őket.

Pantallós vallomását a két csendőr táskájába tette, s kétóra tájban megindultak visszafelé. Az úgy csendőrökre tartozó része nagyjából el volt intézve, a még egy-két napi puskatussal való taszigálást leszámítva. A lopás Szekicsen történt, az ítéletre a topolyai járásbírótság az illetékes.

Öt óra volt, mire visszatértek a csárdához. A menyecske ki-kilesett a bógáncsos országútakra a csendőrök elé.

— Itt volnánk szép menyecske, — csúszott a földre a ló hátáról az őrmester.

— Már azt hittem, hogy vissza sem jönnek, — tárta ki előttük a csárda zöldre festett ajtaját az asszony.

A csendőrök helyet foglaltak, a részükre már előre elkészített asztalnál. Az öreget is maguk mellé ültették.

— Megiszik kend egy pálinkát? — fordult az öreghez az őrmester.

— Hozzák, — hagyta rá az öreg, aki kibújva a szűréből, csuklóját nyomkodta, amibe ugyancsak belerágta magát a láncszem.

Az őrmester felkelt, odament a söntéshez, kirendelte az italt, és kibújott az alacsony konyhába nyíló ajtón. Az öreg reszkető kézzel dugta bajusza alá a vékony nyakú pálinkás üveget. A kiszolgálás után az őrmestert az asszony is követte a konyhába. Pár percnél utána három öblös kis cseréptállal tértek vissza, amelyekből illatos kolbászospaprikás szaga kanyargott elő. Az őrmester az öreg elé tette az egyik porciót, míg a balkezében lévő tálat maga elé helyezte: A sza-

kaszvezetőt a csárdásné hozta. Kenyeret tett, kést és vellákat csúsztatott a kistálak mellé.

Megkezdődött az evés. Az öreg szorgalmasan gyúrte befelé az ételt, mert szörnyen éhes volt. A menyecske a söntésnek dőlve nézte jóízűen falatozó vendégeit.

— Szerelmes a szakácsné, — kacsintott a csaplárné felé az őrmester, amire az asszony elmosolyogta magát és befordult a kármentőbe.

— Nem is kicsit — szólt közbe az öreg, akinek üdvösséget jelentett volna egy pohár víz most, evés után. Meg is kérte rá az asszonyt, ha hozna neki egy kis hideg vizet. Az őrmester szigorúan visszaintette az induló asszonyt.

— Egy csöppet sem szabad adni neki mindaddig, amíg csak be nem vallja, hogy ő lopta el a birkákat, — Vállalja kend?

— Soha, — csóválta meg fejét az öreg, aki most kezdte megsejteni az őrmester pokoli tervét a sós paprikással.

— Nézze kend Mihály bátyám — ereszkedett enyhébbnek látszani a csendőr —, a Pantallós már mindent bevallott, minek tagadja kend? Csak enyhíthet kend magán, ha őszintén megmond mindent.

— Amit mondhattam, megmondtam, — válaszolta az öreg.

— De a vén istenit kendnek, — ugrott fel az őrmester — majd megtanítom én kendet vallani. Lóra! — vezényelte magából kikelve az őrmester.

Egy-egy pohár bort még megivott a két csendőr. Rágyujtottak, fizettek, és ahogy jöttek, úgy indultak meg Topolya felé. Mindig hosszabb és komolyabb trappok következtek. A szenttamási-szegedi országútról letérve Gunaras felé vették az irányt, hogy még idejében elérhessék a topolyai utat, ami Gunaras alatt kígyózik Becse felé.

Komoly délután volt már az idő, de a hőség még mindig olyan nagy, hogy majd meggyulladt tőle az ember. A száraz tarlókon tanyai pásztorok őrizték a jószágokat. A disznók hatalmas gödröket túrtak a földi mogyorókért, s olyan mélyen lementek, hogy csak a farkuk hegye billegett ki a hantok közül. A birkák fejjel egymásnak összebújva lihegtek, míg a szarvasmarhák folyton a kukoricás felé lopakodtak, alig lehetett visszatartani őket.

A napocska már a vajas útjára ért, mire odaértek a Kón Laci majorja alá, ahonnan már csak kilenc kilométernyire van Topolya. Az öreg, aki a kínzások többféle fajtáját átvészelte már életében, most úgy érezte, hogy a szögesbölcsőben való ringatás is csak talpcsiklandás ehhez. Bár hihetetlenül erős ember volt, aki pár évvel azelőtt még agyonszorította a díjbirkózót, de most mégis úgy érezte, hogy szörnyet kell hálnia szomjan. Ha az útmenti tanyákon felpipiskedő gémeskutakat látta, s rágoldott a vízmohos favödrök hűsítő tartalmára, azt hitte, hogy menten eleped.

Mindíg jobban engedte magát a lótól húzatni, úgyannyira, hogy a lánc egész húsígv kivérezte a csuklóját, s majd leszakította a kezefejét. Estéli nyolc-órát harangoztak, mire beértek Topolya alá, ahol

már az öreg annyira ki volt fáradva, hogy a megugró ló hasra rántotta, és tíz-tizenöt lépésig húzta maga mellett a porban. Karján, mellén felszakadt az ing bőrével együtt.

— Mi az Mihály bátyám? Tán szánkótalpon akar kend becsúszni a bíróság elé? — szólt hozzá az őrmester, aki közben megállította a lovát, míg az öreg magához térve, felocsudott a porból. Egy darabig úgy feküdt, mint aki bevallott mindent. A szakaszvezető leszállott a lováról és visszament az öreg felszakadt szűrjeért, meg a kalapjáért.

— Keljen fel már kend a hétszentségit neki, — markolt az öreg hajába, s a nyakába akasztotta a szűrjét, meg a kalapját is a fejébe nyomta. Az őrmester is nagyot rántott az öreg láncán, úgyhogy csak úgy dőlt a vér az öreg csuklójából.

Az öreg lassan, szédelegve feltápászkodott, és csak annyit mondott alig hallhatóan az őrmesternek.

— Megállj, az anyádba az Istent, ezért levágom a füled, meg az orrodát is.

Az őrmester csak nevetett az öreg ígéletén. Az őrsre érve becsukták azzal, hogy hétfőn majd átadják a bíróságnak.

— Nem vall, — beszélgették maguk között a csendőrök, — egy istennek se. De, az is lehet, mondják, hogy most az egyszer talán nem is ő volt a lopó. A Pantallós vallomása nem kielégítő.

— No majd én kiszedem belőle — nyomaszkodik előtérbe egyik, járőrből hazaérkező legény, akinek széles ábrázatát hetes szakáll borította. — Átöltözködöm civilbe, ti belöktök hozzá, mintha most fogtatok volna el, hátha majd nekem kibeszéli. — A csendőrök nevettek az ötleten, de azt másnap annak ellenére mégis megvalósították. Átöltöztették a társukat, akit puskatussal lökdöstek le az öreghez. Az álcivil részegét szimulálva, össze-vissza beszélt, magát hírhedt betörőnek vallva, elkezdte mesélni kalandjait az öregnek, aki szó nélkül hallgatta a fecsegését.

— Hát te, hogy kerültél ide koma? — kérdi az öregtől.

Az öreg nem szólt semmit, csak szuszogott.

— Tán te is megfúrtál valakit, s azért kerültél ide? — teszi fel még egyszer a kérdést a lelökött társ, aki az öreg mellé kuporodott.

Az öreg félrehúzódott tőle, köpött egyet és mély torokhangon rámondult a spiclire.

— Eredj innen mellőlem, a zanyádba a zúristent, ismerlek a bűdös csendőr szagodról.

A csendőr felugrott és pofonvágta az öreget. Az öreg sem volt rest, megkapta a csendőrt, és úgy vágta az ajtóhoz, hogy az ott maradt fekvé. A nagy zuhanásra kinyílt az ajtó, és kitámogatták az álcivil csendőrt.

Hétfőn reggel bíróság elé állították az öreget, ahol bizonyítékok hiányában, nem tudtak ellene nyomós érvet felhozni. Egyébként is az első világháború kitörése és az általános mozgósítás mindenre rányomta a bélyegét. A bíróságon úgy látták, hogyha netán igaz is

volna az öreg ellen felhozott vád, akkor is, mit számít most nyolcvan darab birka ott, ahol nyolcvanezrével viszik a birkától is türelmesebb ember-jószágot egyenest a vágóhídra. Az öreget szabadon bocsátották azzal a feltétellel, hogy a legközelebbi napon önkéntesen jelentkezik a hadtestnél, mint példaadó, élenjáró hazafi.

Az öreg gyalogszerrel indult útnak a faluja felé. Még aznap délelőtt haza is ért. A falujába érve az evangélikus templom sarkán találkozott az őrmesterrel, aki a falubéli őr parancsnoka volt. A csendőr futólag köszöntötte is az öreget.

A falu teljesen ki volt fordulva éléből. Minden utcán részeg, daloló emberek, síró asszonyok rohangásztak. Az öreg bement a zsidó-asszony butikjába, amely hazafelé útjába esett, s ahol bővebben megtudott mindent a falu állapotáról párnapos távolléte alatt. Senkinek sem tűnt fel az öreg megérkezése; mindenkit a háború kitörése foglalkoztatott. Ott tudta meg, hogy az őrmestert is sürgősen elvezényelték: sürgönyileg kapott behívót.

Kedden reggel az öreg már hajnali két órakor elindult az ötórás vonathoz, hogy bevonuljon a hadtestéhez. Az állomás, ami a faluhoz három kilométernyire fekszik, tömve volt hadbavonulókkal, azok hozzátartozóival, akik ott bújkáltak a prüszkölő mozdonyok és lomha szerelvények között. Az öreg a falu és az állomás feleútján leült egy kukorica tábla szélén, rágyujtott, és ki-kilesett a falu fele.

Fent az égen, a mélységek bölcsőjében, lágyan ringtak az augusztusvégi csillagok...

Egyszer csak egy pont tűnt fel a falu felől, a gyalogúton imbolygott... Valami megcsillant a bágyadt holdfényben. Mikor közelebb ér, kihámozható az alakja. Csendőr. Az öreg feláll, mélyet szív a pipájából és megtapintja zsebében a bicskát, majd begombolja a felöltője elejét.

— Jóreggelt őrmester úr — áll elébe a deli legénynek.

— Jóreggelt Mihály bácsi. Hol jár ilyen korán? Talán már megint birkákat kerülget kend? — S azzal leteszi a kofferjét a gyalogútra a lába elé, míg a balkarjáról átcseréli a pokróccát a jobbkarjára.

— Nem őrmester úr, csak a szavamat akarom beváltani. Mondtam ugye, az anyádba az istent, hogy levágom a füled, meg az orrod. — S azzal, mielőtt még az őrmester a fegyverét használhatta volna, az öreg, ki hatalmas, erős ember volt, máris ott térdepelt a csendőr mellén a torkát fogva, hogy hangot ne birjon adni, s azt mondja neki.

— Tudd meg kutya, ha bűnös lettem volna, nem is fájt volna, hogy megkínoztál. De büntelen voltam, mostmár mindegy, meg merném mondani.

Azzal két-három kemény öklütéssel halántékon vágta az őrmestert, azután fülét, orrát töből levagdosta. Majd behúzta mélyen a kukoricásba, fegyverét összetörte, s a kofferjét a feje mellé tette...

Azután, mint aki jól végezte dolgát, kiballagott az állomásra és felült az ötórás vonatra, ami lassan távolodva elködlött vele a galiciai frontok felé...